

مجله موسیقی

از انتشارات هنرهای زیبای کشور

شماره

۷۵

دوره سوم

فروردین ۱۳۴۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

موسیقی کلاسیک ملی ایران در پاریس

با همه نوپردازیهای جسورانه موسیقی معاصر، و اهمیت برخی از تجربیات که در این زمینه بعمل می‌آید، وستایش و علاقه - صادقانه یا متظاهرانه - ای که موسیقی معاصر برمی‌انگیزد، ذخایر و ارزشهای فرهنگی وجود دارد که پایداری و قدر آنها را انکار نمیتوان کرد. موسیقی‌های زائیده از تمدن - های اصیل کهنسال از جمله این ذخایر بشمار می‌آیند.

کنسرتی که از طرف مرکز مطالعات موسیقی شرقی^۱ در ضمن «هفته‌های موسیقی بین‌المللی پاریس»^۲ تحت سرپرستی شورای بین‌المللی موسیقی یونسکو در ۱۵ نوامبر سال گذشته ترتیب یافت. سهم خود دلیلی بر این مدعا میتواند بود. اولین قسمت برنامه این کنسرت، موسیقی کلاسیک ملی ویت نام و دومین قسمت آن موسیقی کلاسیک ملی ایران بود.

این کنسرت موفقیت قابل ملاحظه‌ای کسب کرد. پس از آنکه آقای «تران وان که» (Tran Van Khé) ویتنامی نمونه‌هایی از موسیقی اصیل ویتنام را اجرا نمود و توجه حضار را به ظرافت و دقائق آن جلب کرد آقایان داریوش صفوت و جمشید شببانی را معرفی نمود و ایشان با سه تار و سنتور و ضرب به هنرنمایی پرداختند و از همان نخستین قطعه‌ای که اجرا نمودند در اثر کف زدنهای ممتد و تحسین آمیز حضار ناگزیر با اجرای مجدد آن قطعه گردیدند.

در پایان برنامه شور و شوق حضار از خروج نوازندگان از صحنه جلوگیری مینمود.

یکی از ناقدان اظهار میداشت «حتی نمیدانستم که چنین موسیقی‌ای وجود دارد».

در واقع این موسیقی برای اکثر شنوندگان اروپایی کاملاً تازه و داشت ولی برخی از آنان در این زمینه اطلاعات قبلی بیشتری داشتند و فی‌المثل اسامی سازها را میدانستند و حتی از عهده تشخیص دستگاههایی که نواخته میشد برمی‌آمدند. ایشان شاگردان مرکز مطالعات موسیقی شرقی بودند که تحت نظر آقای صفوت معلم هنرستان موسیقی ملی تهران به فراگرفتن موسیقی ایرانی اشتغال دارند. در این مورد آقای شمیرانی نوازنده ضرب و شاگرد استاد تهرانی با آقای صفوت همکاری مینمایند.

مرکز مطالعات موسیقی شرقی چیست؟

چهار سال پیش خانم «ایوت گریمو» پیانیست و موسیقی‌شناس دخودمن

۱ - Centre d'Etudes de Musique Orientale

۲ - عنوان کنسرتها نیست که با شرکت موسیقیدانان کشورهای مختلف هر سال

در پاریس ترتیب مینماید.

که به اهمیت مطالعه درباره موسیقی مشرق زمین و خاور دور پی برده بودیم متوجه شدیم که گذشته از چند جلد کتاب و مقداری نوار ضبط شده هیچ وسیله دیگری برای آشنائی و فرا گرفتن این نوع موسیقی در اروپا موجود نیست. برای اکثر دانشجویان اروپائی مسافرت به مشرق زمین و اقامت طولانی در آنجا بمنظور فرا گرفتن موسیقی آن سرزمینها بندرت امکان پذیر است ... بدینگونه فکر ایجاد مدرسه‌ای که ما خود آرزوی شاگردی آنرا داشتیم بوجود آمد.

چند ماه بعد مرکز مطالعات موسیقی شرقی تحت ریاست انستیتوی موزیکولوژی دانشگاه سوربون تأسیس گردید. آقای « ژاک شایه » (Jacques Chailley) رئیس انستیتوی مزبور ریاست آنرا پذیرفت و آقای « آندره میرامبل » (André Mirambel) رئیس مدرسه دولتی السنه شرقی (Ecole Nationale des Langues Orientales) نیابت ریاست و آقای یهودی منوهین که از تحقق یافتن نقشه ما بسیار خوشنود بود ریاست بین‌المللی مرکز مزبور را پذیرفت. مدیریت مطالعات و دروس بعهد آقایان « آلن دانیلو » (Alain Daniélou) و « تران وان که » میباشد.

هدف اساسی مرکز مزبور اینست که به موسیقیدانان غربی امکان دهد که در پاریس زیر نظر استادان شرقی به مطالعه قوانین سنن عالیّه موسیقی بپردازند.

برنامه مطالعات مرکز مزبور نه فقط شامل تئوری موسیقی است بلکه موسیقی عملی و آموزش شفاهی سنن اصیل موسیقی را نیز دربرمیگیرد. گذشته از ساعات درس مرکز مطالعات موسیقی شرقی سخنرانیهای عمومی سمینارها (مجالس بحث علمی) و کنسرهائی توأم با شرح و تفسیر موسیقی اجرا شده ترتیب میدهد.

زیر نظر این مرکز تاکنون دو صفحه یکی شامل نمونه‌های موسیقی ژاپونی و دیگری از موسیقی ویتنامی منتشر گردیده است. صفحه اخیرالذکر که اجراکننده اصلی آن آقای تران وان که میباشد موفق بدریافت «جایزه

بزرگ صفحه ۱۹۶۰، گردید.^۱

در ماه ژوئن همانسال مرکز مطالعات موسیقی شرقی یک رشته سخنرانی - هائی ترتیب داد از قبیل « موسیقیدانان غربی در برابر موسیقی شرقی » بوسیله آقای ژاک شایه ، « موسیقی شناسی تطبیقی » بوسیله آقای دانیلو ، « موسیقی شرقی و موسیقی غربی » بوسیله آقای تران وان که و « مقامات موسیقی ایرانی » بوسیله آقای دکتر برکشلی.

سخنرانی آقای دکتر برکشلی توجه بسیار برانگیخت و چنانکه خواهیم دید نتایج نیکو و قابل ملاحظه ای بیار آورد.

در اکتبر همانسال آقای تران وان که تدریس عملی و تئوری موسیقی ویتنامی را آغاز نمود. بنا بتقاضای ما از سایگون سیتارهای (Cithare) ۱۶ سیمی ، عود و ویل های (Vieles) دو سیمی برای استفاده شاگردان فرستاده شد.

چندماه بعد کلاسهای موسیقی ایرانی نیز تشکیل گردید و جناب آقای پهلبد آقای داریوش صفوت را که مسلماً در محافل موسیقی ایران احتیاج به - معرفی ندارد برای اداره کلاسهای مزبور بیار پارس اعزام داشتند . تعداد شاگردانی که در کلاسهای آقای صفوت نام نویسی کردند چنان روز افزون بود که در مدت کوتاهی سازهایی که از طرف هنرهای زیبای ایران اهداء شده بود جواب احتیاجات شاگردان را نمی داد و آنان خود سازهای مورد نیاز خود را در ایران بفقارش میدادند و تهیه میکردند .

سازهایی که بیشتر مورد علاقه شاگردان است سه تار ، سنتور و ضرب می باشد. عده ای از شاگردان بفرآ گرفتن نی نیز ابراز علاقه مینمایند.

شاگردان مرکز مطالعات موسیقی شرقی چه کسانی هستند؟

در میان شاگردان مرکز مطالعات موسیقی شرقی شناسائی یافت میشوند که بدین نکته پی برده اند که کتابها، نمونه های نت نویسی شده و حتی صفحه و نوار ضبط شده نمی تواند جایگزین مطالعه و تحقیق

۲ - هر سال از طرف يك موسسه فرهنگی مهم از میان کلیه صفحاتی که در سال منتشر میشود بهترین صفحات از انواع مختلف موسیقی بوسیله هیئتی برگزیده می - گردد و بعنوان بهترین صفحه سال در نوع خود معرفی میشود.

مستقیم باشد؛ همچنین نوازندگان حرفه‌ای یا غیرحرفه‌ای که بتوسعه قابلیت شنوایی خود و مأنوس شدن با فواصل کوچک علاقمندند، و می‌خواهند حساسیت موسیقی خود را تلطیف نمایند، یادربی آنند که کیفیت صوتی و طرز اجرای ساز خود را بوسیله تکنیک‌هایی که برای آنان تازگی دارد اصلاح کنند و توسعه دهند نیز از جمله شاگردان مرکز مزبور هستند.

نوازندگان حرفه‌ای سازهای ضربی که در کار خود شهرت دارند شیفته ساز ضرب (دنبک) هستند زیرا تمهیدات پرظرافت آن امکانات جدیدی بر آنها مکشوف می‌بازد.

در میان شاگردان مرکز مطالعات موسیقی شرقی آهنگسازانی نیز هستند که از راه آشنائی با موسیقی ایرانی طریقه‌های بنیان جدیدی که برایشان ناشناس بود کشف می‌نمایند. موسیقیدانان آماتور که شیفته این هنر ظریف می‌باشند و کودکان نیز از جمله شاگردان مرکز مزبور هستند؛ و اگر در مغرب زمین سازهای ضربی معمولاً بوسیله مردان اجرا می‌گردد در میان شاگردان مرکز ما شاگردان زن متعددی به آموختن ضرب اشتغال دارند؛

در اکتبر ۱۹۶۱ کلاسهای ضرب برای کودکان زیر نظر آقابان صفوت و شیرانی و یک کلاس موسیقی آوازی هند شمالی تشکیل گردید.

در ژوئیه ۱۹۶۲ امتحانات آخر سال برگزار شد. ریاست هیئت داوران در قسمت موسیقی ایرانی بهمهده خانم «رولاند فالسینلی» استاد کنسرواتوار عالی دولتی پاریس بود. شاگردانی که در این امتحانات شرکت جستند فرانسوی، کانادایی، امریکائی و اسرائیلی بودند.

این نکته گفتنی است که انجمن بین المللی آموزش موسیقی که در ماه ژوئیه آینده کنگره ای در توکیو برگزار خواهد نمود برای نخستین بار در صدد است که توجه خاصی به موضوع گنجاندن موسیقی شرقی در برنامه های تعلیماتی موسیقی در مغرب زمین مبذول دارد. در سال ۱۹۶۱ در طی کنگره تهران و توکیو ابراز امیدواری و تمایل شد که مدارس موسیقی شرقی در کشورهای غربی تأسیس گردد. بنابراین مرکز مطالعات موسیقی شرقی در این زمینه در اروپا پیشقدم بوده است. در این مورد انستیتوی هامبورگ که اخیراً بوسیله پروفور «هیگمان» برای این منظور تأسیس گردیده است (و فقط تئوری در آن تدریس میگردد) و انستیتوی موسیقی شرقی که بوسیله پروفور «مانتل هود» در دانشگاه کالیفرنیا در لوس آنجلس اداره میشود نیز قابل ذکر میباشد. در انستیتوی اخیرالذکر که موسسه برارزشی است از هفت سال به این طرف «گاگاکو»ی ژاپنی، «وینای هندی و «گاملانگ» اندونزی چون سه تار و سنتور ایرانی تدریس میشود.

با اینکه تغییر و تحول برخی از فرمهای موسیقی امری اجتناب ناپذیر ممکن است بنظر آید، با وجود این اصول و قوانینی را که سنن بزرگ موسیقی مشرق بدانها تکیه دارد و موجب ارزش پایدار آنهاست بالطبع بایستی در برابر تجاوز تاثیراتی خارجی حفظ و حراست نمود که با شتابزدگی و کورد کورانه مورد قبول واقع شده است. برای کشورهایی که حافظ چنین سنتهایی هستند مراقبت در نگهداری پاکی و اصالت سنتهای مزبور و فراهم آوردن موجبات دوام و انتقال آنها وظیفه ای است، بدون اینکه این امر سبب دلسردی و وقفه کوششهای نوپردازان باشد.

در پایان این مقال جای آن دارد که به نتایج نیکوی حاصله از رواج موسیقی ایرانی در پاریس اشاره ای بشود؛ از اینراه شاگردان مرکز مطالعات موسیقی شرقی و دوستان آنان از خلال موسیقی ایرانی کشور ایران را کشف می کنند و با آن آشنائی می یابند و باشور و شیفتگی خاصی به قلمروی هنری آن علاقمند میگردند، بدیننمایشگاههایی که هنر ایرانی را عرضه میدارند می شتابند و از دیدن هیچ فیام مربوط به ایران غفلت نمی ورزند ... حتی برخی از آنان زبان فارسی می آموزند، ادبیات ایرانی را مطالعه می کنند و ... بایران میروند.

تأسیس کلاسهای موسیقی ایرانی در پاریس موجب استحکام روابط فرهنگی و ایجاد تفاهم و دوستی بیشتری است و مراتب رضایت خاطر علیاحضرت فرح بهلوی شهبانوی ایران که در سال گذشته نسبت به فعالیتهای مرکز ما ابراز فرمودند مؤید این نکته میباشد.

دولت ایران از طریق هنرهای زیبای کشور با اعزام يك « سفیر موسیقی » پاریس که وجودش فوائد بسیار داشته و نتایج نیکوی گوناگونی بیار آورده اقدامی سودمند و والا انجام داده است و ما برخورد میدانیم که مراتب تشکرات عمیق خود را از این اقدام سودمند بیان داریم.

« نلی کارون »

دیرکل مرکز مطالعات موسیقی شرقی

ترجمه نسرین آذرین

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱ - این مقاله که عنوان اصلی آن « موسیقی سنتی ایران در پاریس » (La musique traditionnelle de l'Iran à Paris) می باشد ، مقاله ای اختصاصی است و برای نخستین بار در مجله موسیقی بچاپ می رسد. خانم « نلی کارون » (Madame Nelly Caron) نویسنده آن همسر نویسنده فنیذفرانسوی « ماکس فیشر » (Max Fischer) است که مدت سی سال مدیترانه ای موسسه انتشارات معروف « فلانماربون » را به عهده داشت. خانم « کارون » دارنده جاززه برسم کنسرواتوار دولتی پاریس در اجرای ساز جدیدالاختراع موسوم به « امواج مارتنو » و عضو هیئت داوران همان کنسرواتوار و استاد هنرستان موسیقی « سکولاکانتوروم » پاریس است. وی نوازنده سولو در رادیو و تلویزیون فرانسه و رادیوهای معالک دیگر و ارکسترهای سنفونیک برسم میباشد و صفحات متعددی از ساز او تهیه و ضبط گردیده است. خانم « کارون » یکی از مؤسسين « مرکز مطالعات موسیقی شرقی » در انستیتوی موزیکولوژی پاریس و دیرکل مرکز پژوهش میباشد.